Nisel il-kliem

BTIR

Caruana jfisser dil-kelma: essenza. Dessoulavy iġebbed nisilha minn batl, li, fil-Għarbi, tfisser "singulare i.e. *aut cui simile non est* (Freytag), u-wil-Professur Saydon,* b'xebh is-sewwa ikbar, għall-inqas għal dik li hi sura w tifsira, jorbotha mal-Lhudi "beter" li taħbat fl-aħħar vers ta' Kant 11. *għal harê bater* imfissra minn Teodozju bħala l-plural ta' *thumiama* inċens. Il-fehma tiegħi ma taqbelx ma' dik ta' dawn iż-żewġ studjużi. Nisel dil-kelma nfittxu fil-Għarbi li, sakemm jista' jaqdina, jirbaħ għalina lil ilsna qrabatu. "Btir" bħal "biswit" (Ara 'Leħen il-Malti' ta' Diċembru 1938) hi mibnija mill-preposizzjoni *bi* (with) u *tir* li mhix ħlief taħsira tal-Għarbi ghitr (*t* qawwija) u tfisser "sweet smelling, aromatic. Essence. (Hava). "Gh" fil-Malti ma tinstemax u hekk għandna "itir" jew "atir" li, mwaħħla mal-preposizzjoni "bi", bl-ewwel vokali mwaqqa', tagħti btir. Mela "btir" tfisser "bl-essenza". Meta l-preposizzjoni saret biċċa waħda mill-kelma, tilfet is-sens grammatikali tagħha u hekk "btir" ħadet it-tifsira biss ta' essenza. Fejn aħna ngħidu btir il-ward, essenza di rose (Caruana) fil-Għarbi ngħidu ghitr al-ward = essence of rose (Hava).

BEGHREN

Naħseb li xebh dil-kelma mal-Lhudi-Feniċju *bagħar*, to burn, mhux xhieda biżżejjed ta' nisel il-kelma Maltija. Imma d-dizzjunarji Għarbin ma jgħinuniex. Biss f'Eddallil ou Guide de l'Arabisant qui étude les dialectes parlés en Algérie et en Tunisie (1908-Alger) ġabra ta' testi maħruġa taħt id-direzzjoni ta' L. Machuel, insibu l-verb "baghrar" mfisser, *crier*, għajjat. Xejħ Eġizzjan għarrafni li fl-Eġittu l-fawqani (upper Egypt) jingħad ukoll il-verb "baghrar" u jfisser "berraq għajnejh bil-għadab". Għarbi Iraki qalli li fl-Irak dal-verb ifisser: to talk nonsense. Kif qegħdin naraw, "baghrar" fil-Għarbi minn djalett għal ieħor, ibiddel kemm xejn it-tifsira; imma f'das-sens jintrabat dejjem ma' tqanqil ir-ruħ, sew meta jfisser "għajjat" sew meta jfisser "berraq għajnejh bil-għadab" u, sew, b'xi mod, meta jfisser "to talk nonsense". Jien naħseb li l-verb Malti "begħren", jista' jkun li hu, b'tibdila oħra fis-sens, il-verb għarbi baghrar, bl-aħħar radikali *r* mibdula f'*n*. L-ittri likwidi ħafna drabi jinbidlu f'xulxin.

---

* Ara: The Development of Maltese as a written Language and its affinities with other Semitic Tongues—Tieni Taqsima.

BERA

Il-verb *bera* fi kliem Caruana, ifisser *luccicare*, *brillare*, *gli occhi*, *le stelle*. Dessoulavy jaħseb li hu taħsira tal-verb *berraq* (flashed) "perhaps influenced by abra". Tifsira mġebbda għal darba. Fl-ilsna semitki wid-djaletti Għarbin tal-qrib ma nsibu xejn ma' xhiex nistgħu nxebbhu dil-kelma ħlief fl-Assirju *bararu*, to shine. Imma ma' l-Assirju ma għandniex x'naqsmu. Niftakru li fil-Malti mitkellem b'dan il-verb ninqdew biss fl-imperfett, jiġifieri ngħidu (għajnejn) jibbru imma qatt ma ngħidu *bera* (perfect tense), sura mibnija mid-dizzjunarji biex magħha jintrabat l-imperfett. "Biri" u "mibri" maħluqin minn żnied Caruana. Kollox ma' kollox, nistgħu ngħidu li bera mhux verb Malti safi u jekk infittxuh barra mill-għalqa ta' l-ilsna semitki, insibu li "jibbri" mhix ħlief l-ewwel biċċa tal-verb Taljan *jibbrilla* (brillare). Ġara li dal-verb daħal fil-Malti min jaf kemm snin ilu, meta l-widna Maltija, għax kienet inqas imħarrġa fl-ilħna tat-Taljan, mill-verb "jibbrilla" qabdet biss "jibri". Hekk, mingħajr ma nintebħu li qegħdin inħaddmu l-istess verb, ngħidu wkoll "jibbrilla", sura li daħlet żmien wara ma' l-element barrani meta l-widna Maltija bdiet toqgħod iżjed għall-ilħna ta' l-ilsna romanzi.

DUDU

Niġu li ninqdew b'dil-kelma biex nuru għożża u aktarx ngħiduha liċ-ċkejknin meta nkellmuhom bil-ħlewwa jew nifirħu bihom. Hekk ngħidu "dudu tiegħi" fis-sens" ta' "my ilttle darling" jew "my little kid". Ix-xebh ta' dil-kelma mal-Lhudi dôd (dear, beloved) u ma' l-Assirju wis-Sirjak mhux biżżejjed bħala xhieda tan-nisel la darba dan nistgħu nsibuh wisq eqreb lejna. Xejn qalli li fl-Eġittu meta jkunu l-ħbieb jitħaddtu bejniethom ta' ġewwa, isejħu *dudu* lil xulxin li ħafna jleħħnu wkoll *du' du'*, jiġifieri b'ħamża f'kull tarf iż-żewġ sillabi, biex ifissru, sew sew dak li nfissru aħna, *my dear*.

QARWAS

Dessoulavy inissel dal-verb minn qarwat (l-aħħar radikali *t* qawwija) u li Spiro Bey ifisser "to nibble", bil-Malti, qarram. Imma t-te qawwija mhux la kemm titbiddel f's. Kif nifhmu jien, eqreb lejn is-sewwa tal-fonetka, il-verb "qarwas" hu maħruġ mill-Għarbi qaras, l-aħħar radikali s qawwija li, barra li jfisser *to pinch*, bħal fi lsienna, ifisser ukoll "qatagħ" u, kif igħidilna Kazimirski "*couper*, *retrancher en coupant*" u "qars" *disque*, *rond*. Qabbel ma' din, it-tifsira li Caruana jagħtina tal-Malti: Qarważ : tagliare interamente i capelli, privare la testa dei capelli lasciandola nuda.

Bħala eżempju ta' verb kwadrilitteru maħruġ minn verb Għarbi trilitteru, biż-żjieda tar-radikali "waw", qabbel il-Malti

"ħawtel", industriarsi, ingegnarsi per guadagnare (Caruana) u l-Għarbi ħatal, l-ewwel radikali, *kha*, to deceive, to outwit (Wortabet). Fil-lista ta' Dessoulavy dal-verb Malti ma jinsabx.

NARRA

F'Leħen il-Malti ta' Marzu 1939, għidt li dil-kelma ħarġet mill-Għarbi għara (to befall, a misfortune) u tajt dan il-proċess: li għarrak etċ.=larrak=narrak. Imma issa sibt li fil-Għarbi tal-Magħreb għandhom għajdut li jixbah lil tagħna fis-sens, u għalhekk aħjar infittxu n-nisel f'dan il-għajdut magħribi. Taħt il-verb ra'a, Beaussier jagħti dan l-għajdut: man rah=puisse-t-il être; puisse-t-on le voir. U dan l-għajdut li min jaf kemm tisimgħu fil-Malti: Man rak mughallaq, fi Isienna, min rak mgħallaq=narrak mgħallaq, jew, kif Beaussier ifisser bil-Franċiż "puisses-tu être pendu". Aħna wkoll għadna nfissru xewqa bil-pronom *mîn* wil-verb urajh fil-perfett. Hekk ngħidu "Min tah xebgħa kif kien ħaqqu!" fis-sens ta' mhux li xi ħadd lagħablu daqqtejn eċċ. Hekk, flok Narrak mgħallaq, nistgħu ngħidu b'Malti tajjeb, għalkemm inqas mexxej, Min rak mgħallaq !

L-Għarbi "man rak" b'tixbih lura (assimilazzjoni regressiva) tal-liquida *r*, jagħti fil-Malti "marrak", bl-*m* quddemija mibdula f'*n* (l-ittri likwidi ħafna drabi jinbidlu f'xulxin) tagħti Narrak eċċ.

Fil-qosor, il-proċess hu dan :

Man rak=marrak=narrak jew Min rak=Mirrak=Nirrak; wil-kelma titbiddel skond is-suffiss pronominali mehmuż.

Iżjed, jien u qed infisser dil-kelma fl-għadd tal-Leħen li semmejna, għidt li l-ilħna *l* u *r* ma jiltaqgħux flimkien bħala radikali la fil-Għarbi w l-anqas fil-Malti safi. Dan minnu, imma l-eżempju li ġibt ħażin. Il-kelma "naranġ" fil-Għarbi ma tagħtiniex il-bdil ta' *l* f'*n*, il-għaliex dil-kelma li xterdet fi-ilsna romanzi hi l-kelma Indjana (Sanskrit) "naranġi"; mnejn daħlet fil-Persjan (nâranġi) u minn hemm fil-Għarbi.

QOĊCIED

Dil-kelma maħruġa mill-verb "kaxad" li, fil-Għarbi, ifisser: *to cut a thing with the teeth* (Hava). Fil-Għarbi tal-Magħreb, "kaxxâd tfisser "Pous qui viennent d'éclore (Beaussier). It-tifsira li jagħti Dessoulavy ma għandha x'taqsam xejn.
(*Fadal*)

Ġ. Aquilina